

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม และศึกษาต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นกับภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย โดยใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและเศรษฐศาสตร์สาธารณะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

ในการศึกษานี้ใช้การเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา บทความ และอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม และ 2) การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยประกอบด้วย 4 ฝ่าย ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำอัมพวา 2) ผู้ประกอบการเรือและคนขับเรือนำเที่ยว 3) ชาวบ้านริมคลอง/แม่น้ำที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ และ 4) ผู้นำชุมชน/องค์กรพัฒนาชุมชน/ส่วนงานราชการในพื้นที่จังหวัด อ.อัมพวา และอำเภอเมือง ซึ่งเป็นบริเวณเส้นทางเรือท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยเชื่อมต่อกันเป็นวงกลมของแม่น้ำและคลอง โดยมีเส้นทางที่ออกจากท่าเรือตลาดน้ำอัมพวาผ่านคลองวัดจุฬามณี-คลองผีหลอก-แม่น้ำแม่กลอง ทั้งนี้การเลือกชาวบ้านริมคลองและคนขับเรือนำเที่ยวเพื่อประชุมกลุ่มย่อยนั้น จะเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ในกลุ่มผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยเป็นหลักเพราะเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนนักท่องเที่ยวจะใช้การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยถือว่าทุกๆหน่วย หรือทุกๆ คนในกลุ่มประชากรทั้งหมดมีโอกาสที่จะถูกเลือกเท่าเทียมกัน เนื่องจากไม่ต้องการเฉพาะเจาะจงนักท่องเที่ยวว่าเป็นใครมาจากไหน หรือมีคุณสมบัติใด

แต่ต้องการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ถูกเลือกในวันที่ทำการเก็บข้อมูล โดยใช้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง¹

ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการณ์ทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย ของ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม พบว่าอำเภออัมพวาเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัด เนื่องจากมีความพร้อมของทรัพยากรในด้านต่างๆ อาทิ บรรยากาศธรรมชาติร่มรื่นอุดมไปด้วยคลองน้อยใหญ่และมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน การล่องเรือนำเที่ยวชมหิ่งห้อยได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2548 เมื่อองค์การปกครองท้องถิ่นได้หันมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ มีการสนับสนุนให้เกิดการค้าขายในตลาดน้ำอย่างจริงจัง "ตลาดน้ำอัมพวา" เป็นตลาดริมคลอง โดยในคลองอัมพวาจะมีพ่อค้าแม่ค้าขายเรือขายอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ก๋วยเตี๋ยว ผัดไทย หอยทอด กาแฟ โอเลี้ยง ขนมหวานต่างๆ เป็นต้น การขยายตัวของตลาดน้ำอัมพวานั้น ตามมาด้วยกิจกรรมการล่องเรือชมหิ่งห้อยที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ สามารถหาดูได้ทั่วไปตลอดแนวชายแม่น้ำในเขตอำเภออัมพวาและอำเภอเมือง ในระยะแรกนี้มีเรือรับจ้างนำเที่ยวชมหิ่งห้อยประมาณ 30-40 ลำ และในปีต่อมาจากความต้องการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ได้รับความนิยมสูงมากก็ได้มีการขยายพื้นที่ชมหิ่งห้อยเพิ่มเติม โดยจำนวนเรือได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 100-200 ลำ และเส้นทางเรือท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ เส้นทางที่ออกจากท่าเรือตลาดน้ำอัมพวาผ่านคลองวัดจุฬามณี-คลองผีหลอก-แม่น้ำแม่กลอง โดยเป็นการเล่นเรือเป็นวงกลม ต่อมาใน พ.ศ. 2550 คงเหลือบริเวณที่เป็นที่นิยมมานั่งเรือชมหิ่งห้อย คือ ที่แหลมลมทวน ส่วนบริเวณอื่นแทบไม่มีหิ่งห้อยให้เห็น และใน พ.ศ. 2555 การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยของอัมพวาเริ่มได้รับความนิยมลดลงจากจำนวนหิ่งห้อยที่ลดลง อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันชุมชนในพื้นที่ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการนำเที่ยวชมหิ่งห้อย โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งที่ตลิ่งพังทลายลงไป รวมทั้งวิถีชีวิตยามค่ำที่ถูกรบกวนจากเสียงเรือและนักท่องเที่ยว

¹ การคำนวณขนาดตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane, Yamane (1967) และใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95%

2. ต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา นั้นเป็นต้นทุนจากการผลิตสินค้าและบริการโดยมีต้นทุนจากการผลิตบางส่วนที่เกิดขึ้นกับสังคม ซึ่งเป็นบุคคลที่สามที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าว ต้นทุนทางสังคมประกอบด้วยต้นทุนเอกชนรวมกับผลกระทบภายนอกด้านลบ และหักด้วยผลกระทบภายนอกด้านบวก เนื่องจากการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยมีผลกระทบภายนอกเกิดขึ้นนี้เอง จึงทำให้ต้นทุนเอกชนไม่เท่ากับต้นทุนสังคม ผลกระทบภายนอกนี้เกิดขึ้นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ สำหรับผลกระทบภายนอกด้านบวก (positive externality) ก็คือผลกระทบในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคม หรือ บุคคลที่สาม เช่น ราคาอสังหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้น รายได้ท้องถิ่นสูงขึ้น ผลประโยชน์ทางอ้อมอื่น เป็นต้น ตรงกันข้ามกับผลกระทบภายนอกด้านลบ (negative externality) ที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย หรือ ต้นทุนกับผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เสียงดัง/น้ำเสีย ตลิ่งถูกกัดเซาะจากการแล่นเรือ แสงไฟรบกวนนยามค่าคืน ขยะจากการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นต้น ในทางปฏิบัติผู้ประกอบการเรือจะพิจารณาต้นทุนจากต้นทุนเอกชน (private cost) เท่านั้น ซึ่งได้แก่ เรือ น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน ค่าบำรุงรักษาเรือ รายจ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเรือนำเที่ยว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบภายนอกด้านลบ จึงทำให้มีการผลิตสินค้าและบริการในปริมาณมากเกินกว่าที่ทรัพยากรธรรมชาติจะสามารถฟื้นฟูได้ทัน หรือมากกว่าจุดเหมาะสมนั่นเอง การดำเนินการของภาคเอกชนอยู่บนพื้นฐานของการสร้างผลกำไรภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวว่า “เป้าหมายของผู้ผลิต คือ กำไรสูงสุด” อย่างไรก็ตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในการแก้ปัญหาผลกระทบภายนอกด้านลบ โดยทั่วไปจะมีหลักการที่ว่า “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluters Pay Principle: PPP) และควรมีการชดเชยสำหรับผู้เสียหายหรือได้รับความเดือดร้อน จากการศึกษาพบว่าค่าชดเชยที่เหมาะสม โดยการเก็บค่านั่งเรือเที่ยวชมหิ่งห้อยจากนักท่องเที่ยวเพิ่มเที่ยวละ 10 บาท ซึ่งจะทำให้สามารถจัดเก็บได้ครอบคลุมจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่า และไม่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเที่ยวทางน้ำที่เป็นจุดขายของอัมพวามากนัก

3. แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์หรือผู้เสียประโยชน์ จะต้องยอมรับได้ร่วมกันในหลักการและแนวปฏิบัติที่จะเกิดขึ้น หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีส่วนร่วมก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งมีการจ่ายชดเชยให้กับผู้เสียประโยชน์ เพื่อบรรเทา

ความเดือดร้อนและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้เสียประโยชน์ นำไปสู่การลดความขัดแย้งทางสังคม โดยการสร้างแรงจูงใจในการดูแลสิ่งแวดล้อม การให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และการสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ประกอบการเรือ คนขับเรือนักท่องเที่ยว และชุมชนริมน้ำ รวมทั้งสร้างภาระรับผิดชอบในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อลดการก่อมลพิษ โดยภาครัฐต้องมีบทบาทในการกำกับดูแลและรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวทางเรือเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และเกิดผลกระทบแก่ชุมชนน้อยที่สุด ควรมีการดำเนินการดังนี้ คือ 1) ควรมีคนกลางในการทำความตกลงร่วมกันอาจเป็นนายกเทศมนตรีซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นมาเป็นผู้ดำเนินการพูดคุยระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รับการยอมรับและช้อยู่ดีร่วมกัน 3) ควรมีการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและกำกับดูแล และ 4) การสร้างวินัยกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

สำหรับรูปแบบการชดเชยนั้น อาจใช้วิธีการชดเชยทางอ้อมที่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ตอบแทนแก่ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน การส่งเสริมสินค้าทางการเกษตรในพื้นที่ซึ่งเน้นพืชผลที่ปลอดภัยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายและมีราคาสูงขึ้น เป็นต้น ส่วนการบริหารจัดการเงินที่ได้รับจากการจัดเก็บเงินส่วนเพิ่มจากนักท่องเที่ยวนั้น คณะนักวิจัยมีความเห็นว่าควรบริหารเงินดังกล่าวให้มีความโปร่งใส และให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีตัวแทนจากภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นในระยะแรกจึงเสนอแนะให้จัดตั้งเป็นกองทุน ในการดำเนินงานของชมรม/กองทุนฯ ต้องมีความสม่ำเสมอ โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ต้องมาจากตัวแทนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ อาทิ เดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้เพื่อความโปร่งใส ต้องมีการกำหนดนโยบายต่างๆให้ชัดเจนและประกาศต่อสาธารณะ รวมทั้งมีการจัดทำงบการเงินและประกาศงบการเงินต่อสาธารณะเป็นรายงวด

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ. อัมพวา จ.สมุทรสงครามในครั้งนี้ มีความแตกต่างจากงานศึกษาในระยะที่ผ่านมา เนื่องจากได้สะท้อนให้เห็น

ถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ได้รับประโยชน์ ซึ่งก็คือผู้ประกอบการเรือและนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กับผู้เสียประโยชน์ หรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน คือ ชาวบ้านริมคลอง/แม่น้ำที่เรือเที่ยวชมหิ่งห้อยแล่นผ่าน ทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งตัดต้นลำพูทิ้ง เพื่อไม่ต้องการให้เรือมาจอดในบริเวณใกล้บ้าน นอกจากนี้ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นยังรวมทั้งเสียงดัง ขยะ และคลื่นจากเรือก่ดเซาะตลิ่งพังอีกด้วย และการศึกษาได้เสนอแนวทางในการลดความขัดแย้ง จากพื้นฐานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวว่าผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluters Pay Principle: PPP) ทั้งนี้จากผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ควรเก็บเงินส่วนเพิ่มจากนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยคนละ 10 บาทต่อเที่ยวของการนั่งเรือชมหิ่งห้อย รวมทั้งการศึกษานี้ได้ให้แนวทางเกี่ยวกับเกี่ยวกับการจ่ายค่าชดเชยให้กับผู้เสียประโยชน์ และการจัดการเงินที่เก็บส่วนเพิ่มจากนักท่องเที่ยวในรูปแบบของกองทุนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามในส่วนของผลกระทบจากการท่องเที่ยวล่องเรือชมหิ่งห้อยที่มีต่อจำนวนประชากรหิ่งห้อยที่ลดลงนั้น มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ ภัทรวรรณ เลิศสุชาตวนิช (2548) ที่กล่าวว่าจำนวนประชากรหิ่งห้อยลดลงเพราะถิ่นที่อยู่อาศัยของหิ่งห้อยถูกทำลาย การเกิดมลภาวะมีผลกระทบกับตัวอ่อนของหิ่งห้อย และการมีแสงสว่างจากอาคารบ้านเรือน หรือ บนถนนมากขึ้นลดโอกาสในการจับคู่ของหิ่งห้อย เป็นต้น สำหรับการศึกษผลกระทบจากธุรกิจการท่องเที่ยวล่องเรือชมหิ่งห้อยที่มีต่อชุมชน ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางหลักของการล่องเรือชมหิ่งห้อยบริเวณริมคลองอัมพวานั้น มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ สุชาติา กรเพชรปानी และคณะ (2550) ที่พบว่าธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดอาชีพหลากหลายมากขึ้นจากการที่มีนักท่องเที่ยวมามากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เศรษฐกิจในอัมพวาขยายตัวอย่างรวดเร็ว สำหรับผลกระทบทางลบเมื่อมีเรือมาวิ่งเพื่อชมหิ่งห้อยมากๆ จะทำให้มีคลื่นซัดจนทำให้ดินริมตลิ่งพัง ทำให้เกิดมลพิษทางเสียง และมลพิษทางน้ำเกิดน้ำเสียจากคราบน้ำมันเรือ ขยะมูลฝอย เป็นต้น

ส่วนในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีความเห็นสอดคล้องกับงานศึกษาของ อารยา (2554) ที่ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นก็มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำได้ด้วยการจัดให้มีการประชุมสำหรับชุมชนในการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ ผู้เสียประโยชน์ และภาครัฐอีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา นี้แม้ว่าจะสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นในภาพรวมก็ตาม แต่การกระจายรายได้ไปยังคนในกลุ่มต่างๆไม่เท่าเทียมกัน รายได้ที่ตกกับคนในชุมชนน่าจะมีสัดส่วนไม่มากนัก ธุรกิจขนาดใหญ่และนายทุนต่างถิ่นจะได้รับส่วนแบ่งรายได้นี้ไม่มากนักน้อย จากการศึกษาของ (UNEP 2012) พบว่าผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะตกกับชุมชนเพียงร้อยละ 50 ส่วนที่เหลือจะรั่วไหลสู่โรงแรมขนาดใหญ่ และภัตตาคาร/ร้านอาหาร รวมทั้งคนนอกพื้นที่

5.3 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

ในระยะกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยว รีสอร์ท ที่พัก รายได้ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ในเขตอำเภออัมพวาและอำเภอใกล้เคียง ในขณะที่เดียวกันการเพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยก็มีผลกระทบต่อปัญหาภาวะทางเสียดลบจนภาวะสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชุมชนเป็นอันมาก รวมทั้งสร้างความขัดแย้งระหว่างธุรกิจการท่องเที่ยวกับชุมชน และหากไม่มีนโยบายและมาตรการเพื่อรองรับก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว อาจจะทำให้เกิดปัญหาด้านลบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของอำเภออัมพวาและพื้นที่รอบข้าง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนในระยะยาวได้

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะและมาตรการเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความยั่งยืน โดยไม่สร้างภาระของการพัฒนาตกไปสู่คนรุ่นหลัง โดยอยู่ในกรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสังคมควบคู่กันไป ดังนั้นการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจ และชุมชนต้องร่วมมือกันและปรับตัว ดังนี้

บทบาทของภาครัฐ

1. การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว รัฐบาล เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือชุมชน ร่วมกันศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยว ในกรณีที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิตของคนใน

ชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนแม่บทส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสามารถระบุให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และภัยคุกคามจากการขยายตัวของการท่องเที่ยว โดยสามารถระบุได้อย่างชัดเจนถึงผู้ได้รับประโยชน์ และผู้ถูกผลกระทบทางลบ เช่น มลภาวะทางเสียง ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและชดเชยผู้ได้รับความเสียหายได้ถูกต้อง นอกจากนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรมีการประชุมสัมมนาและระดมความคิดเห็น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

2. การจัดระเบียบทางสังคมด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองท้องถิ่น จะต้องออกกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ โดยเคร่งครัดเพื่อก่อให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคมด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสงบสุขและความเป็นระเบียบของการท่องเที่ยว อาทิ กำหนดความเร็วของการแล่นเรือ สภาพเรือไม่ควรจะมีเสียงดังเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด ระยะเวลาที่อนุญาตให้เรือวิ่งรับส่งผู้โดยสาร เช่น ไม่เกิน 21.00 น. เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีการดูแลและบังคับใช้กฎระเบียบให้เคร่งครัดด้วย

3. นโยบายและมาตรการการจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการเรือ โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่มีจำนวนเรือรับส่งนักท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก การเก็บภาษีอาจจะอยู่ในรูปของภาษีบำรุงท้องที่ การเก็บภาษีนี้นั้นเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้ราคาค่าโดยสารการท่องเที่ยวที่ตั้งไว้ไม่ต่ำเกินไป โดยระดับราคาที่ต่ำเกินไปไม่สะท้อนถึงต้นทุนที่แท้จริงในการให้บริการ และระดับราคาที่ต่ำเกินไป จะส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพราะผู้ให้บริการเรือท่องเที่ยวจะกำหนดราคาไม่สะท้อนถึงต้นทุนส่วนเพิ่มทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพมลพิษทางเสียง รวมทั้งมีผลต่อระบบนิเวศอื่นๆ ด้วย รัฐบาลต้องมีมาตรการการใช้ภาษีที่จัดเก็บจากผู้ประกอบการเรือ นำมาใช้เพื่อการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น การนำภาษีเพื่อนำมาใช้ในการสร้างเขื่อนหรือซ่อมแซมที่เกิดจากการกระทบที่มาจากคลื่นที่เกิดจากเรือ จัดเขตหรือเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นถึงเขตห้ามเข้าหรือระยะห่างของบ้านเรือนของประชาชนชายฝั่งกับการจอดเรือด้วย

4. การจัดเก็บค่าชดเชยจากนักท่องเที่ยว จากการศึกษาได้ข้อสรุปเรื่องการจ่ายค่าชดเชย โดยเรียกเก็บจากนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมหิ่งห้อยเพิ่มเที่ยวละ 10 บาทต่อคน เพื่อชดเชยให้กับ

ผู้เสียประโยชน์ หรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ทั้งนี้รูปแบบของการชดเชยต่อผลกระทบที่ชุมชนได้รับ อาจใช้วิธีการชดเชยทางอ้อมที่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ตอบแทนแก่ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งควรมีการบริหารเงินดังกล่าวให้มีความโปร่งใส และให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ โดยมีตัวแทนจากภาครัฐเข้ามาช่วยด้วย ดังนั้นในระยะแรกจึงเสนอแนะให้จัดตั้งเป็นกองทุน เช่น “กองทุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย” โดยมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

5. บทบาทในการเป็นตัวกลางแก้ปัญหาความขัดแย้งและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รัฐบาล โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวกลางในการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว ประชาชน และชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อม โดยยึดหลักให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และหลักความยุติธรรม โดยยึดหลักของการเสริมสร้างความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจของคนภายในชุมชน นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน เพราะผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาขยะ และมลพิษอื่นๆ ซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง โดยการรณรงค์ให้เกิดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

6. การส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้ผู้ประกอบการเรือได้จดทะเบียนในรูปของสหกรณ์ ทั้งนี้ประโยชน์จากการรวมตัวกันในรูปสหกรณ์นั้น จะเอื้ออำนวยให้มาตรการกำกับดูแลผู้ประกอบการเรือรับจ้างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการกำหนดราคา มาตรการรักษาความปลอดภัย และรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางเสียง และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวก็จะตกอยู่ในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

บทบาทของภาครัฐกิจ

1. เสริมสร้างบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนโดยมีการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยเป็นการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นหลัก หากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงแล้วย่อมมีผลระยะยาวต่อรายได้และการเจริญเติบโตของธุรกิจทางธุรกิจ ดังนั้นภาคธุรกิจจะต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยภาคธุรกิจจะต้องอบรมคนขับเรือ ไกด์ หรือมัคคุเทศก์ ให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เหมาะสม ลดระดับความดังของเสียงและมลภาวะต่างๆ ตลอดจนเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

2. การวางยุทธศาสตร์ระดับชุมชนร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เช่น ร่วมกันกำหนดค่าเรือในการชมหิ่งห้อย ราคาที่พักของรีสอร์ทและโฮมสเตย์ แบ่งโซนเพื่อชมหิ่งห้อย ควบคุมระยะเวลาการชมหิ่งห้อย ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ

บทบาทของชุมชน

1. การรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนควรมีการพัฒนาตนเองเป็นกลุ่มหรือองค์กรหรือเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน หรือธุรกิจกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อร่วมพัฒนาและร่วมมือเพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม ปัญหามลภาวะทางเสียง วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็ร่วมมือกันพัฒนาและประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมจุดขายต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางธุรกิจ อาทิเช่น ที่พักอาศัย ร้านอาหาร บริบทชุมชน สวนมะพร้าว และสวนผลไม้ต่างๆ

2. ร่วมวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านองค์กรชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้สึกมีความเป็นเจ้าของกับท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดรูปแบบภาคีหรือชุมชนต่างๆ โดยมีการประชุมร่วมกันทุกเดือนในลักษณะของการร่วมวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การรับรู้ของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะกรณีใครเป็นผู้ได้ประโยชน์และเสียผลประโยชน์ ผู้เสียผลประโยชน์นั้นควรจะได้รับการชดเชยอย่างไรจากผู้ได้รับประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อช่วยลดข้อขัดแย้งและช่วยแก้ปัญหาหรือผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อ.อัมพวา มีความน่าสนใจเนื่องจากมีจุดเด่นในเรื่องทรัพยากรที่สมบูรณ์และมีเอกลักษณ์ของตนเอง สำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาครั้งต่อไป น่าจะศึกษาในเรื่องของการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในลักษณะบูรณาการ ให้สินค้ามีความหลากหลายที่มากกว่าการมาเที่ยวชมหิ่งห้อย เช่น อาจจะมีการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ผลไม้ตามฤดูกาล การใช้เรือพาย การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

